

Léon Azoulay: grabaziogintzaren hastapenak

INAXIO LOPEZ DE ARANA¹

Parisko 1900eko Erakusketa Unibertsalean, Léon Azoulay antropologo eta sendagileak 400 fonograma baino gehiago egin zituen, 70 bat hizkuntzaren erakusgarri, erakusketa hartara mundu osoko jendea joan zela aprobetxaturik. Lagin haiekin guztiekin Azoulayk bilduma eder bat antolatu eta artxibo fonografiko bat sortu nahi zuen, fonografoak hizkuntzalaritzarako eta filologiarako zituen erabilerez baliatuta. Argizarizko zilindroak eta Edisonek asmatutako gramofonoa erabili zituen.

Euskaraz denaz bezainbatean, Eusko Ikaskuntzaren Nazioarteko Biltzarrerara jota, euskarazko 9 grabazio egin zituen². Biltzar hartako lehen-dakari Julien Vinson euskaltzale frantsesak ahal izan zuen neurrian erraztu zion bidea. Hala ere, Léon Azoulay nekez ibili zen erakusketan zehar, gramofonoa eta enparauko tramankuluak aurrera eta atzera zeramatzala, hizkuntzen al bait lagin gehien grabatu nahian.

Léon Azoulayk egindako grabazioak hizkuntza askoren aurreneko lekukotasun soinudunak dira. Hori dela eta, ondo ezaguna da mundu osoan haren lana. Gizon hura nor izan ote zen, ordea, ez zegoen hain argi: adituei galdetu eta erantzunik ez, inork ez zekien ezer, Google orojakileak ere ez, pentsa. Hutsune hori betetzeko, gaia ikertzeari ekin nion. Hemendik aurrerakoak dituzue Azoulayren inguruan argitu ahal

[1] IZOko terminologoa

[2] Informazio gehiago: Sarean: tiny.cc/bw0smx. Paperean: “Léon Azoulay: euskarazko lehen soinuk (1900)”, EGAN aldizkaria, 2002 1/2 zenbakia. CD ROMa: “Euskarazko lehen soinuk”, Eusko Ikaskuntza, 2000ko abendua.

izan ditudanak. Datu gehien-gehienak “Bulletins et Mémoires de la Société d’Anthropologie de Paris” aldizkaritik³ atera ditut.

Léon Azoulayren nongotartasuna dela eta ez dela, batzuek (besteak beste, Luis Garatek⁴) uste dute Ipar Euskal Herrikoa zela. Baina oker daude: Léon Azoulay Aljerian jaio zen, Aljerren hain zuzen⁵, 1862an. Txikitari, oso negu latzak pasatzen zituen: sukarra, goragale izugarriak... eta 10 urte zituela, alde egin zuen Aljeriatik. Oso litekeena da judua izatea, ez bakarrik abizen judua zuelako, baizik eta, baita ere, bere testuetan juduen praktika baten alde hitz egiten duelako, zirkunzizioaren alde, hain zuzen. Gainera, berak idatzitako artikuluetan hebraerazko liburu batzuk aurkeztu zituen. Inondik ere oso ondo ezagutzen zituen judaismoa eta juduen bizimodua.

Oso litekeena sefardia ere izatea. Horregatik zekien primeran gaztetan. Azoulay abizen judu sefardia da, eta marokoar jatorriko juduen artean oso arrunta da.

Medikuntza ikasi zuen, Pasteur Institutuan. Bizilekuari dagokionez, Parisen bizi izan zen, gutxienez 1891tik 1925era bitartean, honako kale hauean: quai d’Orléans, rue Blomet, rue Lafontaine eta rue de l’Abbé-Groult.

Antropologoa eta barne-medikuntzako sendagilea izan zen, bihotz-gaixotasunetan aditua. Baina Ramon y Cajal sendagilearen frantseserako itzultzailea izateak eman zion ospea: haren obra nagusia frantseseratu zuen: “Histología del sistema nervioso del hombre y de los vertebrados”.

Euskal Herria ez zitzaion arrotza egiten: euskaldunon jatorria eta ezaugarri fisikoak aztertu zituen, “Le peuple basque. Étude d’anthropologie” artikuluan.

1890eko azaroaren 6an, Société d’Anthropologie de Paris Elkarteko kide titular izendatu zuten. Orduetik aurrera makina bat lan plazaratu zuen: 1892tik 1911ra bitartean 16 artikulua idatzi zituen “Bulletins et Mémoires de la Société d’Anthropologie de Paris” aldizkarian, antropo-

[3] www.persee.fr/web/revues/home/prescript/revue/bmsap

[4] “Los estudios de medicina en el País Vasco” (378-396), Revista Internacional de los Estudios Vascos aldizkaria, XX. tomoa. 383. orrialdea: www.euskomedia.org/PDFAnlt/riev/20/20378396.pdf

[5] www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/bmsap_0301-8644_1902_num_3_1_6081

logia eta medikuntza gai harturik; gainera, beste antropologo batzuekin batera idatzitako hiru artikulua ere argitaratu zituen aldizkari hartan, bai eta beste batzuek egindako lanen bi laburpen ere. Hori guztia nahikoa ez eta, zortzi liburu ere argitaratu zituen. Ibilbide profesional emankorra berea, inondik ere.